

Mechanical wave

N. Srimanobhas Norraphat.Srimanobhas@mail.cern.ch

https://twiki.cern.ch/twiki/bin/view/Main/PhatSrimanobhasTeachingCU

Contents

Mechanical wave

- Propagation of a disturbance & Types of mechanical waves
- Wave function & Superposition of waves & Wave equation
- Sinusoidal wave
- Superposition of waves
- Standing wave
- Rate of energy transfer by sinusoidal wave on string
- Sound wave
 - Speed of sound wave
 - Intensity of periodic sound wave
 - Doppler effect & Shock wave
- Beat: Interference in time
- Nonsinusoidal wave patterns

นิสิตควรหัดทำแบบฝึกหัดท้ายบทของหนังสืออ้างอิง

References

คลื่นที่เคลื่อนที่ไปโดย<u>การสั้น</u>ของ<u>ตัวกลาง</u> มีการส่งผ่านพลังงานไป ในตัวกลาง

- ต้องมีการรบกวนระบบ (ใส่พลังงานเข้าไปในระบบ)
- ต้องอาศัยตัวกลาง แต่<u>ตัวกลางไม่ได้เคลื่อนที่</u> จะสั่นไปมารอบจุด สมดุล

การเคลื่อนที่ของคลื่นจะส่งผ่านพลังงานจากบริเวณหนึ่ง ๆ ของ ตัวกลางไปสู่บริเวณอื่น ๆ

คลื่นตามขวาง (Transverse wave)

The direction of the displacement of any element at a point *P* on the string is perpendicular to the direction of propagation (red arrow).

อนุภาคตัวกลางเคลื่อนที่ (หรือสั้น) ใน แนวตั้งฉากกับการเคลื่อนที่ของเคลื่อน ตัวอย่างเช่น
▶ คลื่น ในเส้นเชือก

คลืนตามยาว (Longitudinal wave)

อนุภาคตัวกลางเคลื่อนที่ (หรือสั้น) ในแนวเดียว กับการเคลื่อนที่ของเคลื่อน ตัวอย่างเช่น

คลื่นเสียง

The hand moves forward

and back once to create

a longitudinal pulse.

คลื่นในสปริง

As the pulse passes by, the displacement of the coils is parallel to the direction of the propagation.

page

S

econdary wave

rimary waves

้อนุภาคตัวกลางเคลื่อนที่ (หรือสั้น) ทั้ง 2 แนว คลื่นผิวน้ำ

คลื่นแผ่นดินไหว

The elements at the surface move in nearly circular paths. Each element is displaced both horizontally and vertically from its equilibrium position.

The back-and-forth motion produced as P waves travel along the surface can cause the ground to buckle and fracture.

S waves cause the ground to shake up-and-down and sideways.

ฟังก์ชั้นคลื่น (Wave function)

สมการคลื่น (Wave equation)

สมการคลื่น (Wave equation)

เราจะได้รูปทั่วไปของ<mark>สมการคลื่น</mark>

$$\frac{1}{v^2}\frac{\partial^2 y}{\partial^2 t} = \frac{\partial^2 y}{\partial^2 x}$$

จงแสดงว่าฟังก์ชั้นคลื่นต่อไปนี้เป็นคำตอบที่เป็นไปได้ของสมการคลื่น โดยที่ b เป็นค่าคงที่

(a)
$$y(x,t) = \ln[b(x-vt)]$$

(b) $y(x,t) = e^{b(x-vt)}$
(c) $y(x,t) = x^2 + v^2t^2$

เชือกเส้นหนึ่งมีมวล 0.3 kg และยาว 6 m (ตามรูป) ยึดเชือกด้านหนึ่งไว้กับกำแพง อีกด้านหนึ่งคล้องผ่านรอกและผูกไว้กับ มวล 2.0 kg จงหาความเร็วของคลื่นบน เชือกเส้นนี้

จากรูป เชือกสองเส้นผูกปมเชื่อมเข้าด้วยกัน แล้วผูกปลายที่เหลือเข้า กับจุดตรึง กำหนด ให้มวลต่อหน่วยความยาวของเชือกทั้งสองเส้นเป็น

 $\mu_1 = 1.4 \times 10^{-4} \text{Kg/m}, \mu_2 = 2.8 \times 10^{-4} \text{Kg/m}$

กำหนดความยาวของเชือกเส้นที่หนึ่งเป็น L₁ = 3.0 m และ ของเชือก เส้นที่สอง L₂ = 2.0 m และเชือกเส้นที่หนึ่งมีแรงตึงเท่ากับ 400 N ถ้า มีการส่งคลื่นดลจากจุดตรึงที่ปลายเชือกทั้งสองออกมากพร้อมกัน ให้ มีทิศทางวิ่งเข้ามาหาปม คลื่นดลจากปลายใดจะถึงปมของเชือกก่อน กัน

การสะท้อนของคลื่นในเส้นเชือก (ปลายตรึง/ปิด)

การสะท้อนของคลื่นในเส้นเชือก (ปลายอิสระ/เปิด)

การสะท้อนของคลื่นในเส้นเชือก (แบบจำลอง)

http://phet.colorado.edu/en/simulation/wave-on-a-string

ตำแหน่งของ<u>กลุ่มของ</u> <u>อนุภาค</u>ใน<u>เวลาหนึ่ง ๆ</u> The period *T* of a wave is the time interval required for the element to complete one cycle of its oscillation and for the wave to travel one wavelength.

ตำแหน่งของ<u>อนุภาคตัว</u> <u>หนึ่ง</u>ใน<u>เวลาต่าง ๆ</u>

The wavelength λ of a wave is the distance between adjacent crests or adjacent troughs.

ตำแหน่งของกลุ่มของ
อนุภาค ในเวลาหนึ่ง ๆ
$$x + vt$$
 คลื่นไปทางซ้าย
 $x - vt$ คลื่นไปทางขวา

พิจารณาที่เวลา t = 0 $y(x,0) = A\sin(ax)$ $y(0,0) = A\sin(a0) = 0$ $y(\frac{\lambda}{2}, 0) = A \sin(a\frac{\lambda}{2}) = 0$ $a = \frac{2\pi}{\lambda} \leftarrow a = \frac{2\pi}{3} \sqrt{\frac{\pi}{3}}$ เราสามารถเขียนสมการคลื่นที่เวลา t = 0 $y(x,0) = A\sin\left(\frac{2\pi}{\lambda}x\right)$ เราสามารถเขียนสมการคลื่นที่เวลา t ใด ๆ

$$y(x,t) = A \sin\left(\frac{2\pi}{\lambda}(x\pm vt)\right)$$

page 19

รูปแบบของสมการที่เราได้สามารถเป็นคำตอบของฟังก์ชั้นคลื่นได้

$$\frac{1}{v^2}\frac{\partial^2 y}{\partial^2 t} = \frac{\partial^2 y}{\partial^2 x} \quad \leftarrow \frac{i1/2}{\sqrt{2}} \frac{\sqrt{1/2}}{\sqrt{2}} \frac{y(x,t)}{y(x,t)} = A\sin\left(\frac{2\pi}{\lambda}(x\pm vt)\right)$$

นิยาม

 $k\equiv rac{2\pi}{\lambda}$ Angular wave number (wave number) บอกถึงจำนวน ของคลื่นในความยาวหนึ่ง ๆ (ในที่นี้คือ 2π)

$$\omega \equiv \frac{2\pi}{T} = 2\pi f \text{ Angular frequency}$$
เขียนให้ทั่วไปมากขึ้น
เขียนฟังก์ชั่นคลื่นใหม่ได้ว่า $y(x,t) = A\sin(kx\pm\omega t)$
Phase velocity $v = f\lambda = \frac{\omega}{k}$ phase phase constant
อัตราเร็วเฟส

<u>อัตราเร็วเฟส</u> กับ<u>อัตราเร็วของอนุภาค ในตัวกลาง</u>ไม่เหมือนกัน

เราสามารถหาความเร็วของคลื่นที่เคลื่อนที่ไปในตัวกลางได้โดย การพิจารณาการเคลื่อนที่ของตำแหน่งที่มีเฟสเท่ากัน

มีฟังก์ชั้นคลื่นอยู่ 3 ฟังก์ชั้นคือ

(a)
$$y(x,t) = 2\sin(4x - 2t)$$

(b) $y(x,t) = \sin(3x - 4t)$
(c) $y(x,t) = 3\sin(3x - 3t)$

(1) จงเรียงลำดับคลื่นตามอัตราเร็วเฟส จากมากไปน้อย
(2) จงเรียงลำดับอัตราเร็วสูงสุดของตัวกลาง จากมากไปน้อย

คลื่นในเส้นเชือกมีสมการการกระจัดของอนุภาคเส้นเชือกในหน่วย เมตรเป็น

$$y(x,t) = 15\sin\left(\frac{\pi}{16}(2x - 64t)\right)$$

จงหา

- (1) อำพน (Amplitude)
- (2) ความยาวคลื่น
- (3) คาบ
- (4) อัตราเร็วเฟส
- (5) อัตราเร็วสูงสุดของอนุภาคตัวกุลางในเส้นเชือกนี้
- (6) อัตราเร็วของอนุภาคตัวกลางที่ตำแหน่ง 6 m ณ เวลา 0.25 วินาที
- (7) อัตราเร่งของอนุภาคตัวกลางที่ตำแหน่ง 6 m ณ เวลา 0.25 วินาที

คลื่นรูปไซต์วิ่งไปในทิศ +x มีค่าอำพล (Amplitude) เท่ากับ 15 ซม. มีความยาวคลื่น 40 ซม. และมีความถี่ 8 เฮิร์ต ณ เวลา t=0 การกระ จัดของอนุภาค ณ ตำแหน่ง x=0 คือ 15 ซม.ตามรูป จงหา (1) เลขคลืน (k) y (cm) (2) คาบ 40.0 cm (3) ความถี่เชิงมุม [15.0 cm] (4) อัตราเร็วเฟส *x* (cm) (5) ค่าคงที่ของเฟส (phase constant) (6) ฟังก์ชั่นคลื่นของคลื่นนี้

page 26

พิจารณาในกรณีที่<mark>คลื่น 2 ขบวนวิ่งไปทางขวาเหมือนกัน มี</mark>ความถี่ เดียวกัน ความยาวคลื่นเท่ากัน และอำพล (Amplitude) เท่ากัน <u>ต่าง</u> <u>กันแค่เฟส</u>

$$y_1 = A \sin(kx - \omega t), \ y_2 = A \sin(kx - \omega t + \phi)$$

พิจารณาการรวมกันของคลื่นสองขบวนนี้

$$y = y_1 + y_2 = A \sin(kx - \omega t) + A \sin(kx - \omega t + \phi)$$
ใช้สูตรทางตรีโกณมิติ

$$\sin a + \sin b = 2\cos\left(\frac{a-b}{2}\right)\sin\left(\frac{a+b}{2}\right)$$

เราจะได้ว่า

$$y = 2A\cos\left(\frac{\phi}{2}\right)\sin\left(kx - wt + \frac{\phi}{2}\right)$$

คลื่นใหม่มีความถี่และความยาวคลื่นเท่าเดิม

$$y = 2A \cos\left(\frac{\phi}{2}\right) \sin\left(kx - wt + \frac{\phi}{2}\right)$$

อัมพล (Amplitude) ลัพธ์มีค่าขึ้นอยู่กับความต่างเฟส
• คลื่นจะเสริมกันมากที่สุดเมื่อ $\cos\left(\frac{\phi}{2}\right) = \pm 1$ หรือ $\phi = 0, 2\pi, 4\pi, ...$
• คลื่นจะหักล้างกันมากที่สุดเมื่อ $\cos\left(\frac{\phi}{2}\right) = 0$ หรือ $\phi = \pi, 3\pi, 5\pi, ...$

มีคลื่นสองขบวนคือ**สีเขียว**และ<mark>สีฟ้า</mark> คลื่นลัพท์คือ<mark>สีเลือดหมู</mark>

The individual waves are in phase and therefore indistinguishable.

Constructive interference: the amplitudes add.

The individual waves are 180° out of phase.

Destructive interference: the waves cancel.

This intermediate result is neither constructive nor destructive.

คลื่นรูปไซน์สองขบวนเหมือนกัน มีความยาวคลื่นเท่ากัน 3.00 m วิ่งไป ในทิศทางเดียวกัน โดยมีอัตราเร็วเท่ากัน 2.00 m/s โดยคลื่นขบวนที่ สองเกิดขึ้นที่เดียวกับคลื่นขบวนแรก แต่เกิดขึ้นในภายหลัง อำพลลัพธ์ ของการรวมการรวมกันของคลื่นทั้งสองขบวนมีขนาดเท่ากับอำพลของ คลื่นขบวนแรก (หรือขบวนที่สอง) จงหาช่วงเวลาที่เป็นไปได้ของการ เกิดคลื่นขบวนที่สองภายหลังจากการเกิดขึ้นของคลื่นขบวนแรก

คลื่นสถิต

ถ้า

พิจารณาในกรณีที่คลื่น 2 ขบวนวิ่งสวนทางกัน โดยคลื่นทั้งสองขบวนมี ้ความถี่เดียวกัน ความยาวคลื่นเท่ากัน และอำพล (Amplitude) เท่ากัน

$$y_1 = A\sin(kx - \omega t), \ y_2 = A\sin(kx + \omega t)$$

พิจารณาการรวมกันของคลื่นสองขบวนนี้

$$y = y_1 + y_2 = A \sin(kx - \omega t) + A \sin(kx + \omega t)$$

 $y = 2A \sin(kx) \cos(\omega t)$
ถ้า $\sin(kx) = 0$ จุดนั้นก็จะไม่เคลื่อนที่เลยไม่ว่าจะในเวลาใด ๆ
เราเรียกคลื่นลักษณะนี้ว่าคลื่นสถิต (Standing wave)

เงื่อนไขที่เราพิจารณาคือปลายทั้งสองเป็นปลายตรึง ไม่มีการเคลื่อนที่

คลื่นสถิตในเส้นเชือกมีสมการการกระจัดในหน่วยเมตรเป็น

$$y(x,t) = 0.50\sin\left(\frac{\pi}{3}x\right)\cos(40\pi t)$$

จงหา

- (1) อำพน (Amplitude)
- (2) อัตราเร็วเฟส
- (3) ระยะห่างจะหว่างจุดบัพ 2 บัพ
- (4) อัตราเร็วของอนุภาคตัวกลางที่ตำแหน่ง 1.5 ซม. ณ เวลา 9/8 วินาที

พลังงานของคลื่นในเส้นเชือก

พลังงานจลน์ของ 1 wavelength
$$E_k=rac{A^2\pi^2T}{\lambda}$$
$$=rac{1}{4}\mu\omega^2A^2\lambda$$

ในกรณีนี้พลังงานศักย์ของคลื่น 1 wavelength จะมีค่าเท่ากับ พลังงานจลน์ของคลื่น 1 wavelength

$$E_{total} = \frac{2A^2\pi^2 T}{\lambda}$$
$$= \frac{1}{2}\mu\omega^2 A^2\lambda$$

คลื่นที่เคลื่อนที่ไป Traveling wave $\overbrace{}$ พิจารณาพลังงาน ณ ขณะหนึ่ง ๆ $E_{total} = rac{2A^2\pi^2T}{\lambda}$

คลื่นสถิต Standing wave พิจารณาพลังงาน ณ ขณะหนึ่ง ๆ เลือกขณะที่<u>คลื่นกำลังจะ</u> <u>เคลื่อนที่กลับทิศ (บนสุดกลับลง</u> <u>ล่าง หรือล่างสุดจะขึ้นบน)</u> คลื่น จะมีแต่พลังงานศักย์เท่านั้น

$$E_{total} = \frac{A^2 \pi^2 T}{\lambda}$$

page 37

อัตราการส่งผ่านพลังงานของคลื่นในเส้นเชือก

กำลังเฉลี่ย หรืออัตราการส่งผ่านพลังงานเฉลี่ย (ทั้งพลังงานจลน์ และ พลังงานศักย์)

$$P = \frac{E}{t} = \frac{A^2 \pi^2 T v}{\lambda \lambda}$$
$$= \frac{A^2 \pi^2 T v}{\lambda^2}$$
$$= \frac{1}{2} \mu v \omega^2 A^2$$

ลวดเส้นหนึ่งมีมวลต่อหน่วยความยาว 525 g/m มีความตึง 45N ถ้า ปล่อยคลื่นที่มีความถี่ 120 Hz และมีอำพน 8.5 mm ให้เคลื่อนที่บน เส้นลวด คลื่นจะส่งผ่านพลังงานด้วยอัตราเท่าไหร่

จงพิสูจน์กฎการอนุรักษ์พลังงานในกรณีที่คลื่นสองขบวนวิ่งสวนทางกัน แล้วเกิดเป็นคลื่นสถิต